

"אגורה באהלך עולמים"

(תהילים ס"א)

וילך - שבת שובה - תשפ"ג

שובה ישראל עד יהוה אלהיך כי כשלת בעונך

הגמרא בסוטה אומרת שיראת שמיים של אברהם היתה מאהבה, שנאמר: זרע אברהם אוהבי ויראה זו פרה בניסיון של העקידה. ועד כמה הייתה חזקה יראת שמיים של אברהם?

מובא **במדרש**: "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם", למה ב' פעמים: שהיה ממהר (אברהם לא מעכב את הציווי אפילו רגע קט) והולך לשחטו, ויאמר: 'אל תשלח ידך אל הנער', שאל אברהם: מי אתה? אמר לו: מלאך, אמר לו אברהם: כשאמר לי, 'קח נא את בנד', הקב"ה בעצמו אמר לי, ועכשיו אם הוא מבקש, הוא יאמר לי (לאברהם יש הזדמנות להציל את בנו, הוא שומע אל תשלח ידך אל הנער מהמלאך שהוא שליח השם, אבל מסרב לקבל ממנו ולבטל את הציווי האלוהי). מיד, ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית, שלא רצה לקבל מן הראשון. אמר הקב"ה: 'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה' ונשבע לאברהם שלא יעזוב את זרעו. אמר לו אברהם: אתה נשבעת ואני נשבעתי שלא ארד מהמזבח עד שאומר כל מה שצריך. כאן התגלתה יראת השמיים של אברהם. הוסיף ואמר אברהם: "כשם שהיה בליבי מה להשיבך ולומר לך, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, עכשיו אתה אומר לי העלהו שם לעולה, וכבשתי את יצרי ולא השבתיך. כך כשיהיו בניו של יצחק חוטאים ונכנסין לצרה, תהא נזכר להן עקדתו של יצחק, ותחשב לפניך כאלו אפרו צבור על גבי המזבח ותסלח להן ותפדם מצרתן". זו יראת שמיים טהורה, זו הכוונה ללמוד לירא כל הימים ואם לא נעסוק ביראה זו כל הימים לא נצליח לעמוד בניסיון.

אומר **המדרש רבה** (בראשית, מד, ה): "רבנן אמרי: לפי שהיה אבינו אברהם מתפחד ואומר: ירדתי לכבשן האש וניצלתי, ירדתי למלחמת המלכים וניצלתי, תאמר שקיבלתי שכרי בעולם הזה, ואין לי כלום לעתיד לבוא! אמר לו הקדוש ברוך הוא: "אל תירא... אנכי מגן לך. כל מה שעשיתי בעולם הזה חנים עשיתי עמך, אבל שכרך מתוקן לעתיד לבוא - "שכרך הרבה מאוד", וזה שאמר הכתוב "מה רב טובך אשר צפנת ליראך".

אברהם יורד לכבשן האש בכדי לקדש שם שמיים ברבים ובכל זאת חושש הוא שהקב"ה פרע לו שכרו בעולם הזה. זה הפחד של הצדיקים, שחוששים אולי היה בידם לעשות את הדברים בצורה טובה ומושלמת יותר ולא עשו. זו יראת שמיים אמיתית, שללא קשר למעשה, תמיד יש לחשוב אולי היה ניתן לעשות את הדברים בצורה טובה יותר ואף פעם לא להגיד לעצמנו שעשינו מעשה מושלם או מספק. כולנו עברנו את יום ראש השנה אחרי הכנות מרובות, התפללנו מעומק הלב, פיזרנו צדקות וחלקנו קיבלו עליהם צומות ובכל זאת, תמיד עלינו לחשוב ולהרגיש שאולי יכולנו לעשות מעט יותר ולא להסתפק במה שעשינו.

כמובן שאין הדברים חלילה לבוא ולייאש את האדם על השתדלותו, אלא הם באים על מנת לרומם אותו מעלה למדרגות נוספות. אברהם אבינו יורד לכבשן האש ועדיין עוברת לו מחשבה שאולי היה ניתן לעשות את הדברים טוב יותר.

בפרשתנו אנו פוגשים במצוות 'הקהל', במצווה זו יש ציווי למלך ישראל להקהיל את ישראל בחג הסוכות שלאחר שנת השמיטה ולקרא לפניהם את התורה. "ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד שנת השמיטה בחג הסוכות, בבוא כל ישראל לראות את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל בעמק הנהר". ממשיכה התורה ואומרת מי הבאים? "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך", כולם מגיעים במצוות הקהל, אפילו התינוקות. ומה המטרה של כינוס זה? "למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", לקבל יראת שמיים.

הגמרא בחגיגה (ג): אומרת: "הקהל את העם האנשים, הנשים והטף - אם אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהו". על פי פשט הדברים נראה שהקטנים הנוכחים כאן אינם מסוגלים ללמוד את הפסוקים ולהבינם כראוי, ואף לא לשמוע את פשטי המקראות ולהבינם באופן שטחי, וכל מטרת הבאתם היא רק לזכות את מביאייהם בשכר. אבל צריך לדעת שמעמד הקהל הוא מעמד מיוחד מאין כמוהו, כל עם ישראל מגיעים למעמד ללא יוצא מן הכלל אפילו תינוקות בעריסותיהם. כל זה בשביל לקבל ולהתחזק ביראת שמיים ונמצא שגם התינוק הקטן שאינו מבין דבר, האירוע נצרב לו בתודעה ומשפיע עליו ומשאיר בו רושם מאותו אירוע.

כך מצאנו במניין השבחים ששיבח רבן יוחנן בן זכאי את חמשת תלמידיו (אבות, ב, ח), שאמר על רבי יהושע בן חנניה "אשרי יולדתו". ומדוע זה שיבחו? שהיתה אמו מוליכה עריסתו לבית הכנסת בשביל שישמעו אוזניו דברי תורה ויתרגל בהם. ומכאן שעל אף שהקטנים אינם מבינים, עם זאת הדבר משאיר בהם רושם. (נאמר במאמר מוסגר, שמוטלת עלינו החובה להביא את הילדים לתפילות, סליחות וכו' במידה והם מסוגלים לשבת ללא הפרעות).

לאחר שאמרנו לנו התורה את הסיבה למצוות הקהל, אומרת התורה: "ובנייהם אשר לא ידעו לשמעו ולמדו ליראה את יהוה אלהיכם כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אשר אתם עבדים את ה' שמה לרשתה". שואל **הסבא מקלם**: מה מיוחד במצווה זו שדווקא בה מדגישה התורה שצריך לעשותה כל הימים אשר אתם חיים? וכי יש מצווה שאנו לא מחויבים בה כל החיים? ומתרחץ הסבא: 'כל הימים', חוזר על יראת שמיים שאמרה 'ולמדו ליראה את השם', כי על מנת לזכות ליראת שמיים, צריך ללמוד את הדברים ולקנות אותם קניין במהלך כל החיים, ללא הפסקה.

אצל אברהם אבינו מצאנו שאומר לו הקב"ה 'עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה'. הקב"ה אומר זאת על אברהם רק לאחר הניסיון העשירי שעובר אברהם, ניסיון העקידה. וכי ניתן לומר שעד אז לאברהם לא הייתה יראת שמיים? אלא, אומר **הרמב"ן**: "מתחילה היתה יראתו בכח לא יצא לפועל במעשה הגדול הזה ועתה נודע במעשה והיה זכותו שלם ותהי משכורתו שלימה מעם ה'". נמצא שאכן היתה לאברהם יראה גם לפני העקידה, אבל רק לאחר ניסיון העקידה הדבר ניכר כלפי חוץ ויצא מהכוח אל הפועל. אברהם אבינו עובד על יראה זו במשך שנים רבות ובכדי שבשעת הניסיון הוא לא יכשל.

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב

אלא, וודאי שאדם וקין עשו תשובה עוד לפני ראובן. אבל כאשר פנה הקב"ה לאדם, הוא התחבא מפניו. וכאשר פנה אליו מיד האשים אדם את האישה שנתן לו הקב"ה. כשהענישו הקב"ה, רמז לו לתשובה שאמר לו "בזעת אפיק תאכל לחם **עד שובך** אל האדמה". קין, גם הוא לא הודה במעשה ואמר "השומר אחי אנוכי" ואיבד מעלתו. נמצא ששניהם עשו תשובה, אבל לא לתשובה הזו מצפה הקב"ה. אנו לא צריכים לחכות שהקב"ה ידחוף אותנו לתשובה ע"י ייסורים, אנו צריכים לשוב מעצמנו! כמו שעשה ראובן, שמעצמו הוא הבין שעליו לעשות תשובה והוא הראשון שעושה תשובה כזו. בימים אלו מצפה הקב"ה שנעשה תשובה ונשוב אליו מהתעוררות שלנו ולא חלילה ע"י התעוררות שבאה מייסורים.

עוד מדגישים רבותינו בגמרא **ביומא** מתוך נבואת הושע, שגדולה תשובה שמגיעה עד כיסא בכבוד, שנאמר: שובה ישראל עד השם אלוקיך. ריש לקיש אומר: שדולה תשובה, שזדונות נעשות לו כשגגות שנאמר: כי כשלת בעוונך (עוון זה מזיד ומכשול זה בטעות ומכוח התשובה העוון יחשב כמכשול). עוד מצאנו מי שאומר שזדונות נהפכים לו לזכויות ואין הדבר קשה. מה שאמרו שנהפך לשגגות, זו תשובה מיראה ואילו שנהפכים לו לזכויות, זו תשובה מאהבה. בעצם הגלה לנו הקב"ה בנבואת הושע, עד היכן יכול אדם להגיע עם התשובה, הכוח העצום שיש בוידוי והחרטה של האדם.

אומר **המדרש**: אמר דוד המלך לפני הקב"ה מתייראים אנו מן העוונות שהם מרובים כי עוונותיי עברו ראשי וכן אמר עזרא הסופר כי עוונותינו עברו למעל הראש ואשמותנו גדלה עד לשמיים. אמר הקב"ה: בני אל תתייראו אם הם עד הרקיע ואתם עושים תשובה אני סולח ולא עד הראשון (רקיע ראשון) אלא אפילו עד השביעי, עד כיסא הכבוד. אתם עושים תשובה ואני מיד מקבל אתכם. שנאמר: שובה ישראל עד ה' אלוקיך. גם אם עוונות עד ה' אלוקיך, הוא מקבל אותך.

ומה מיוחד בעשרת ימי תשובה? שציבור שעושים תשובה לפני השם יתברך, הוא מקבל אותם בכל זמן בשנה. ואילו היחיד שעושה תשובה כל השנה, צריך תשובה מעליה שתתקבל. אבל בימים אלו, יש ליחיד כוח של ציבור וגם את תשובת היחיד מקבל השם אפילו שאינה תשובה מעולה כ"כ, על אחת כמה וכמה שתשובה בציבור בימים אלו כוחה לאין ערוך. נמצא שבימים אלו יש 'קיצור דרך' וניתן לשוב להשם בקלות ומידיות.

עלינו לנצל ימים אלו כפי שאומר ר' **יונה** בשערי תשובה: "הירא את דבר השם לבו יחיל בקרבו (ירגיש פחד) בדעתו שכל מעשיו בספר נכתבים. ובעת ההיא האלוהים יביא במשפט את כל מעשה על כל נעלם אם טוב ואם רע. כי האדם נדון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים. ובעת אשר ידע כי יביאו את דינו לפני מלך בשר ודם, הלא יחרד חרדה גדולה וישית עצות בנפשו ובכל דרכי חריצות יחיש מפלט לו (יחפש דרך להמלט מהמשפט). ולא תעלה על רוחו לפנות על ימין או על שמאל ולהתעסק ביתר חפציו. ולא ישגיח לפתח ולשדד אדמתו ולא יפנה דרך כרמים. (אותו אדם לא יבזבז זמן בעבודות או מסיבות רק ישקיע ויחפש דרך לצאת מהמשפט). **לכן מה נואלו (נכשלים/שוגים) היוצאים לפעלם ולעבודתם עדי ערב בימים הנוראים ימי הדין והמשפט ואינם יודעים מה יהיה משפטם. וראוי לכל ירא אלהים למעט בעסקיו להיות רעיונו נחתים. ולקבוע ביום ובלילה עתים ולהתבודד בחדריו ולחפש דרכיו לחקור**".

כל אחד כפי יכולתו ימעיט בימים אלו מעבודה, יעשה חשבון נפש ויחשוב מה הוא צריך לשפר ולהתחזק ולזכות לשוב בתשובה אמיתית.

מוקדש לרפואת אלעד בן מירב, רבקה בת שרה, ישראל מרדכי דוד בן שמעון צבי, משה בן רבקה, רבקה בת פרחא, רון בן מתילדה, עדה בת שרה, לעילוי נשמת דוד בן מרים, ולהצלחת עם ישראל

דבר דומה נלמד מיצחק אבינו. כאשר יצחק נותן את הברכות ליעקב ולאחריו נכנס עשו לקבל הברכות אומרת התורה: "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאוד". אומר המדרש מה כוונת המילה מאוד? שגדלה חרדתו יותר מהחרדה שחרד על גבי המזבח. ידוע שכאשר נכנס עשו לקבל הברכות נכנסה איתו גהינום. זו פעם ראשונה שיצחק חש את גהינום ומובן מדוע הוא חרד. אבל מדוע חרד יצחק כשהיה על גבי המזבח? הרי כשהלכו לעקידה, ראו אברהם ויצחק את הר המוריה והשאירו את ישמעאל ואליעזר להמתין להם. יצחק שואל היכן השה? ומשיב לו אביו, ה' יראה לנו השה. יצחק מבין שהיא העולה ומיד כתוב "וילכו שניהם יחדיו" - שניהם הולכים בשמחה לעשות רצון קוניהם ואם כן, ממה היה חרד יצחק על המזבח? צדיקים אינם מפחדים מהמוות, הם עושים רצון הבורא יתברך. אלא, הפחד של יצחק היה מה יהיה כאשר יעמוד מול הבורא בדין. יצחק מוכן לפשוט צווארו על המזבח, אבל עדיין יש לו פחד מהדין מול הבורא יתברך, זו יראת שמיים טהורה! שאף מעשה לא מספיק ולא חש יצחק שעשה מספיק.

מסופר על יהודי שהיה לא עלינו מלא בעבירות, נתעורר בו הרצון לעשות תשובה והוא ניגש לרבנו האר"י על מנת לקבל תיקון על מעשיו. התבונן בו האר"י ואמר לו, רק המיתה תכפר לך. שמע זאת היהודי ואמר, אני מסכים למות אם צריך. אמר לו האר"י, תקבל עליך צום ותעשה ויודי, תשפוך לך עופרת רותחת לפה ותשיב נשמתך לבורא. היהודי עשה כאשר ציווה האר"י, קיבל עליו צום, עשה ויודי מעומק הלב וכאשר עמד לפני האר"י שישפוך לפיו את העופרת, פתח את פיו במסירות אבל האר"י שפך לפיו דבש במקום עופרת. היהודי נבהל ולא הבין, הוא הכין עצמו למיתה. אמר לו האר"י, וסר ועוונך וחסאתך תכופר כיוון שקיבלת על עצמך מיתה אמיתית.

יצחק מוסר את הנפש ועדין חושש, אנחנו יצאנו מיום הדין ועל אף המאמצים עלינו לחשוש ולנצל את הימים הקדושים הללו לשפר עמדות לפני החתימה.

ליעקב אבינו היתה קבלה, שאם לא ימות אחד מבניו בחייו, הוא לא יראה פני גהינום. כאשר שמע יעקב שיוסף נטרף, התאבל יעקב תחילה על בנו ושנית על ההבטחה שלא יכולה להתקיים. אשר פגש יעקב את יוסף, אמר יעקב: 'אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך', מכאן לא חושש יעקב למות. אבל פלא הדבר, שהרי התורה מעידה שלאחר שחזר יעקב מבית לבן (הוא הסמי' בעצמו), היה שלם בגופו, בממונו ותורתו ונמצא שלא נפגעה יראת השמיים שלו כלל ולא כתוב שאם ימות אחד מבניו בחייו הוא יירש גהינום חלילה ובכל זאת יעקב חושש.

עלינו ללמוד מאבותינו הקדושים שהייתה מעלתם נשגבה ונעלה ובכל זאת תמיד נשאר בהם החשש שאולי ניתן היה לעשות את הדברים טוב יותר. אנחנו שרחוקים ממעלתם ומשלמו עבודתם, וואי שצריכים לחשוש ולחשוב שאנו מסוגלים לעשות את הדברים טוב יותר ובפרט בימים קדושים אלו.

בהפטרה של השבת הקרובה נקרא "שובה ישראל עד ה' אלוקיך". בשבת שובה על כל אחד ואחד לדקדק בשמירתה עד כמה שידו משגת. מדוע בחרו רבותינו להפטרה זו בקטע מהנביא הושע? כיוון שכאשר חזר ראובן לאחים לראות מה שלום יוסף כתוב "וישוב ראובן לבור", היכן הוא היה? אומר רש"י: שישב בתענית ושק ועשה תשובה על שבלבל יצועי אביו. אומר המדרש שאמר הקב"ה: מעולם לא חטא אדם ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה. חייך שבן בנד (הושע) יפתח תשובה, שנאמר "שובה ישראל".

דברי המדרש אינם מובנים. הרי ידוע שאדם הראשון עשה תשובה במשך מאה ושלשים שנים. גם קין עשה תשובה ואמר "גדול עווני מנשאי". אז כיצד אומר המדרש שמעולם לא חטא אדם ועשה תשובה לפני ראובן?

ניתן לצפות בשיעור המלא בערוץ של הרב דוד לוי ביוטיוב